

Próféták és papok

Kétségtelen, hogy még soha nem volt annyira elterjedt a világon az emberiség nagy eszméinek ismerete, mint manapság. De az ismeret hatása sem volt még soha ennyire csekély. Platón és Arisztotelész, a próféták és Krisztus, Spinóza és Kant gondolatait ma milliónyi művelt ember ismeri Európában és Amerikában. Számatalan főiskolán tanítják őket, egyesekről világszerte prédikálnak valamennyi felekezet templomaiban. Mindez egyidejűleg olyan világban történik, amely a korlátlan egoizmus alapelveit követi, amely a hisztérikus nacionalizmust kultiválja és örült tömeggyilkosságot készít elő. Hogyan magyarázható ez a meghasonlottság?

Amíg az eszméket csupán racionális elképzeléseként tanítják, nem gyakorolnak mély befolyást az emberekre. Ha így közvetítik őket, akkor általában csak más eszméket módosítanak: új gondolatok lépnek a régi helyébe, új szavak pótolják az eddig használtakat. A valóságban csak a szavak és fogalmak változtak. Hogyan is lenne másképp? Az eszmék csak nagyon nehezen ragadják meg ténylegesen az embert. Egy igazság megragadásához előbb mélyen begyökerezett ellenállásokat kell leküzdenie: a restséget, a félelmet a tévedésektől, a félelmet a nyájtól való eltéréstől. Még az sem elég az eszmék megismeréséhez, ha azok önmagukban helyesek és kifejezők. Az eszmék ugyanis csak akkor gyakorolnak hatást az emberre, ha az, aki tanítja, meg is éli őket – ha tehát tanítójuk megtestesíti őket, s így az ige testté lesz. Ha valaki az alázatosságról beszél, és maga alázatos, akkor hallgatói meg fogják érteni, mi az alázat. Nemcsak megértik, hanem el is hiszik neki, hogy valóságos dologról beszél, és

nem csupán üres szavakat ejt ki. Ugyanez vonatkozik az összes eszmékre, amelyeket egy ember, egy filozófus vagy egy vallási tanító megpróbál más embereknek közvetíteni.

Azokat az embereket, akik eszméket hirdetnek – nem feltétlenül új eszméket – és ezeket az eszméket egyidejűleg élik is, prófétáknak nevezhetjük. Az Ószövetség prófétái éppen ezt tették: Azt az eszmét hirdették, hogy az embernek választ kell találnia egzisztenciája problémáira, és hogy a válasz értelmének és szeretetének kifejlesztésében áll; és azt állították, hogy az alázat és az igazságosság nem választható el az értelemtől és a szeretettől. Megélték azt, amit hirdettek. Nem törekedtek hatalomra, hanem kitértek az útból. Még csak a prófétai hatalomra sem törekedtek. A hatalom nem tett rájuk benyomást, és az igazságot akkor is hirdették, ha ez börtönt, száműzetést vagy halált eredményezett számukra. Érzékenyek voltak embertársaik iránt, mivel felelősöknek érezték magukat: ami másokkal történt, az velük is történt. Az emberiség nem külső valami volt számukra, hanem bennük volt. Éppen azért, mivel felismerték az igazságot, kötelességüknek érezték, hogy másokkal is közöljék; nem fenyegetőztek, csupán megmutatták azokat az alternatívákat, amelyek az ember előtt álltak.

A próféta nem akar önmagától próféta lenni. Ezt csak a hamis próféták akarják. Prófétává lenni egyszerű dolog, mivel egyszerűek a szóban forgó alternatívák. Ámosz ezt így fejezi ki (3,8): „Az oroszlán ordít, ki ne félne? Isten, az Úr szól, ki ne lenne prófétává?” Az „Isten, az Úr szól” fordulat itt csak annyit jelent, hogy nem marad számára

más választás. Nincs többé kétség és menekülés. Annak számára, aki felelősnek érzi magát, nem marad más választása, mint hogy prófétává legyen, akár juhokat őrzött, akár szőlőt telepített, akár eszméket bontott ki és tanított előtte. A prófétának az a feladata, hogy nyilvánvalóvá tegye a valóságot, felmutassa az alternatívákat, és tiltakozzék. Fel kell emelnie hangját, és fel kell ébresztenie az embereket megszokott bódultságukból. Nem az egyéni kívánság, hanem a történelmi helyzet teszi prófétává a prófétát.

Sok népnek voltak prófétái: Buddha megvalósította tanítását, Krisztusban testté vált a tanítása, Szókratész meghalt az eszméiért, és Spinóza is megélté őket. Valamennyien azért tettek olyan mély benyomást az emberiségre, mivel saját maguk megtestesítették az eszméiket.

Próféták csak az emberiség történelmének bizonyos időszakában lépnek föl. Aztán meghalnak, és hátrahagyják üzenetüket. Ezt emberek milliói fogadják el, akik számára igen fontossá válik. Ebben rejlik az oka annak, miért zsákmányolják ki mások ezt az üzenetet. Saját céljaikra használják ki az emberek kötődését ezekhez az eszmékhez, amennyiben ellenőrzésük alá vonják ezeket az embereket, és uralkodnak rajtuk. Akik pedig ily módon kihasználják a próféták eszméit, azok a papok.

A próféták megélik eszméiket. A papok kezelik azokat – azok számára, akik azonosulnak ezekkel az eszmékkel. Közben az eszmék elvesztik elevenségüket, és formákká válnak. A papok számára a formula a fontos – ez mindig így van, amikor maga az élmény kihál. Az embereken csak akkor lehet uralkodni

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2020. február végéig** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára a költségek emelkedése miatt változik, az éves előfizetés **2.000,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a postaköltséggel együtt **3.500,- Ft**.

A befizetés lehetőség szerint **banki átutalással** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (számlaszám: 10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő **pénztári befizetéssel** történjék. Rózsaszín **belföldi postautalvánnyal** is lehet, ekkor a **KISZE Bt.** a címzett, és a **bankszámlaszámot** kell feltüntetni. **Mindhárom esetben** kérjük közölni az előfizető nevét, címét, és azt, hogy „Érted vagyok”-előfizetés. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.

és gondolataikat csak akkor lehet ellenőrizni, ha létezik „korrekt” formulázás. A papok számára az eszme arra szolgál, hogy megszervezzék az embereket, és azáltal uralkodjanak rajtuk, hogy ellenőrzik az eszme helyes megfogalmazását. Ha aztán eléggé elszédítették az embereket, kinyilvánítják, hogy az ember képtelen arra, hogy egészen ébren legyen, és életét maga vegye a kezébe. Ezért, úgymond, ők – a papok – teljesítik, együttérzésből vagy részvétből, az emberek vezetésének feladatát. Magára hagyatva az ember – mondják –, túlságosan félne a szabadságtól. Persze nem minden pap viselkedik így, de a legtöbbről mégis érvényes, mindezekelőtt azokra, akik hatalommal rendelkeznek.

Papok nemcsak a vallásban léteznek. Vannak a filozófiának és a politikának is papjai. Minden filozófiai iskolának megvannak a maga papjai. Olykor igen tanultak; az a feladatuk, hogy az eredeti gondolkodó eszméit kezeljék, továbbadják, értelmezzék, muzeális tárggyá te-

gyék és ily módon megőrizték. A politika papjaival gyakran találkozhattunk az elmúlt 150 évben. Ők kezelték a szabadság eszméjét, hogy biztosítsák társadalmi osztályuk gazdasági érdekeit. A XX. században a papok a szocializmus eszméinek kezelését vették át. Bár a szocializmus az ember felszabadítását és függetlenségét tűzte ki célul, a papok azt hirdették váltakozó szavakkal, hogy az ember képtelen arra, hogy szabad legyen – vagy legalábbis belátható időn belül nem lesz abban a helyzetben, hogy az legyen. Addig nekik – a politika papjainak – kell magukra vállalniuk a feladatot, és dönteniük arról, hogyan kell az eszmét megfogalmazni, és ki a jámbor hívő, és ki nem az.

A papok többnyire összezavarják az embereket, mivel azt állítják, hogy ők a próféták követői, és azt élik meg, amit azok tanítottak. Miközben egy gyermek is észreveheti, hogy épp tanításuk ellenkezőjét élik, s a nagy néptömegeket olyan alapos agymosásnak vetik alá, hogy azok végül elhiszik, hogy a papok áldozat-

tot hoznak, amikor luxusban élnek, mivel egy nagy eszmét kell reprezentálniuk, sőt irgalmatlan gyilkolások is forradalmi hitükből ered.

Aligha létezik még olyan történelmi helyzet, amely kedvezőbb lenne a próféták felbukkanásának, mint a miénk. Az egész emberiség létét a lehetséges atomháború örülete fenyegeti. A vakság és a „korszaki” tudat addig a pontig vezetett minket, ahonnan az emberiség – úgy tűnik, gyors tempóban – történelmének tragikus vége felé halad, még hozzá lehetőségeinek csúcspontján. Ebben a helyzetben az emberiségnek prófétákra van szüksége, még ha kétséges is, hogy hangjuk érvényre tud-e jutni a papok hangjával szemben.

Erich Fromm

Forrás: E. Fromm: Propheten und Priester, in: Über den Ungehorsam und andere Essays, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1986, 39-42. old. (Részlet a tanulmányból.)

Prófétai intelmek: Istenben bízva lemondani az erőszakról

A próféták tanításában az erőszakról lemondás egyik központi motívuma az Istenbe vetett bizalom. *Aki Istenre épít, az nem épít az erőszakra. Aki az erőszakra épít, az már nem épít Istenre.*

Istennek a bálványimádásra vonatkozó tilalma (drasztikus példája ennek 5Móz 7,5) az erőszak mamonára is irányul. Amikor Isten megtiltotta népének, hogy Kánaán isteneit tisztelje, akkor ezzel gya-

korlatilag azt kívánta meg népétől, hogy senki más, semmilyen más hatalom és semmilyen más erő ne határozza meg az életüket, hanem kizárólag ő; hogy senki máséhoz ne igazodjanak, hanem egyedül őrá támaszkodjanak, egyedül vele számoljanak és egyedül vele alakítsák a világot. A bálványimádás sosem merül ki a pusztá tiszteletben, hanem magában foglalja azt az elvárást is, hogy a bálvány segítséget nyújtson. Amikor tehát az izraeliták tisztelni akarták Kánaán isteneit, akkor ez nem egyszerűen azért történt, mivel – Jahve mellett – egyszerűen még más istenekben is hittek, hanem azért, mivel segítséget, üdvöt és áldást vártak azoktól.

A bálványok olyan programokat és olyan utakat jelképeznek, amelyeknek semmi közük sincs Jahvénak az üdvösséggel kapcsolatos elgondolásához és cselekvéséhez. A bálványimádás azt jelenti, hogy valaki a bálvány által képviselt programot és utat tekint tájékozási pontjának. A bálványt az teszi olyan vonzóvá, amit létrehoz. Az őszövétségi korra általánosan, min-

